Review

The parenting education programs for hearing impaired children: A narrative review

Ali Aghaziarati[1], Mohammad Ashori[2*], Ghasem Norouzi[3]

1. Ph.D. student of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
2.Associate Professor, Department of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
3.Assistant Professor, Department of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
*.Corresponding Author: E-mail: m.ashori@edu.ui.ac.ir

(Received 6 December 2021; Accepted 7 May 2022)

Abstract

The present article was a narrative review overview of parenting education programs for hearing impaired children and the characteristics of those programs. For this purpose, articles published in Persian and English in IranDoc and SID databases, ISC for Persian articles and Science Direct, Scopus, PubMed, Medline and Google scholar databases for English articles were used. After removing duplicate articles, the names of parenting education programs for hearing impaired children were extracted from existing articles, which included 24 Persian and English programs. For each of these programs, information such as author name (s), target group, and program release year was collected. The results of the present study showed that parenting related programs are divided into general and specialized categories. The more specific similarities and differences of the programs led to the discovery of four domains in general parenting programs and one domain in specialized programs. Although there are few programs in the field of parenting education for hearing impaired children, it is worthwhile to use each program according to the parent-child problems, their needs and the goals of the program. Since the existence of a hearing impaired child affects all aspects of a person's life, especially parent-child interaction, the proper use of parenting education programs is essential to improve parent-child interaction as well as to strengthen the language skills of their hearing impaired children.

Keywords: Hearing loss, Hearing impaired children, Parenting.

ClinExc 2021;11(23-33) (Persian).

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

برنامه‌های آموزش فرزندپروری برای کودکان کم‌شنوا: مروری روایتی

علی آقازیارتی[۱]، محمد عاشوری[۲]، قاسم نوروزی[۳]

چکیده

مقاله حاضر مروری روایتی بر برنامه‌های آموزش فرزندپروری کودکان کم‌شنوا و ویژگی‌های آن برنامه‌ها بود. به این منظور مقاله‌های منتشرشده به زبان فارسی و انگلیسی در پایگاه‌های اطلاعاتی؛ IranDoc و SID، ISC برای مقاله‌های فارسی از پایگاه‌های اطلاعاتی؛ Science Direct، Scopus، PubMed، Medline و Google scholar برای مقاله‌های انگلیسی استفاده شد. پس از حذف مقاله‌های تکراری، اسامی برنامه‌های آموزش فرزندپروری کودکان کم‌شنوا از مقاله‌های موجود استخراج شدند که شامل ۲۴ مقاله فارسی و انگلیسی بود. برای هر کدام از این برنامه‌ها اطلاعاتی همچون نام نویسنده(ها)، گروه هدف و سال انتشار برنامه جمع‌آوری شدند. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که برنامه‌های مرتبط با فرزندپروری به دو دسته کلی عمومی و تخصصی تقسیم می‌شوند. شباهت‌ها و تفاوت‌های دقیق‌تر برنامه‌ها منجر به کشف چهار حوزه در برنامه‌های فرزندپروری عمومی و یک حوزه در برنامه‌های تخصصی شد. با این که برنامه‌های کمی در حوزه آموزش فرزندپروری برای کودکان کم‌شنوا وجود دارد ولی شایسته است که از هر برنامه با توجه به مشکلات والد-کودک، نیازهای آنها و اهداف برنامه استفاده شود. با توجه به این که وجود فرزند کم‌شنوا تمام جنبه‌های زندگی فرد، به‌ویژه تعامل والدین با کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین، کاربرد مناسب برنامه‌های آموزشی فرزندپروری برای بهبود تعامل پدر و مادر با فرزند و همچنین تقویت مهارت‌های زبانی فرزند کم‌شنوای آن‌ها ضروری است.

واژه‌های کلیدی: افت شنوایی، فرزندپروری، کودکان کم‌شنوا.

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۲. دانشیار گروه روانشناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۳. استادیار گروه روانشناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
* نویسنده مسئول: اصفهان، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی Email:m.ashori@edu.ui.ac.ir
تاریخ دریافت:۱۴۰۰/۹/۱۵ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۴۰۱/۱/۱۰ تاریخ پذیرش:۱۴۰۱/۲/۱۷

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

مقدمه

آسیب شنوایی[1] از رایج‌ترین اختلال‌های حسی است که از هر ۲۰۰۰-۱۰۰۰ نوزاد، یک مورد به آن مبتلا می‌شود(۱). علاوه بر این، براساس گزارش سازمان بهداشت جهانی در حدود ۵ درصد افراد جامعه دارای افت شنوایی هستند(۲) کودکان کم‌شنوا[2] و والدین آن‌ها به برنامه‌های آموزشی خاصی نیاز دارند. در مجموع، یکی از عوامل مهم در بهبود آموزش و پرورش کودکان استثنایی[3]، گسترش اطلاعات و آگاهی خانواده‌ها نسبت به این کودکان است. علاوه بر این، کودکان کم‌شنوا که یکی از گروه‌های کودکان استثنایی هستند، مشکلات عمده‌ای در برقراری ارتباط، به‌ویژه از طریق گفتار دارند(۳). در همین راستا، رابطه والدین با کودک، نقش مهمی در عملکرد کودک دارد و شناخت او از محیط اطراف را از طریق ارتباط اولیه با والدین به نحو قابل توجهی بهبود می‌بخشد(۴).

در شناسایی مشکلات کودکان کم‌شنوا در ابعاد روانی، اجتماعی و شناختی، باید به محیط‌های خانوادگی نه‌چندان ناکارآمد توجه کرد و بسیاری از این مشکلات به شیوه‌های نادرست تعامل والد-کودک مربوط می‌شود(۵). این در حالی است که خانواده بی‌بدیل‌ترین و منحصربه‌فردترین نهاد اجتماعی[4] است و سلامت و موفقیت هر جامعه‌ای مرهون سلامت و رضایت‌مندی اعضای خانواده‌ها و روابط مثبت میان آنها است(۶). ارتباطات درون خانوادگی مانند الگوی والدین با هم والدین-فرزندان و فرزندان با یکدیگر، نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری شخصیت افراد و توان سازگاری آنها و در نهایت بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب دارد(۷). ممکن است شیوه‌های تربیت فرزندان در خانواده‌های دارای کودک کم‌شنوا متفاوت باشد و این والدین از روش‌های متفاوتی نسبت به والدین کودکان عادی استفاده نمایند ولی در نهایت اتخاذ هر نوع سبک و شیوه فرزندپروری، تأثیری بر سلامت روانی کودکان و والدین آنها نیز خواهد گذاشت(۸).

معمولاً وجود یک فرزند ناتوان در خانواده، تجربه‌ای ناخوشایند است و والدین را در معرض استرس قرار می‌دهد(۹). به نظر می‌رسد والدین کودکان کم‌شنوا در تعامل با اعضای خانواده با چالش‌های بیشتری روبه‌رو می‌شوند و استرس والدینی در آن‌ها بیشتر باشد. در بسیاری از مواقع، سازگاری این خانواده‌ها کمتر است و برای مدیریت عوامل استرس‌زا و چالش‌های زندگی تحت تأثیر منابع مقابله شخصی و اجتماعی قرار می‌گیرند(۱۰). بخش عمده ای از مشکلات کودکان با آسیب شنوایی در ارتباط با عملکرد و رفتار و زندگی شخصی آن‌ها است و این کودکان نمی توانند در سال‌های اولیه بدون کمک والدین مهارت‌های شناختی، هیجانی و ارتباطی را بیاموزند(۱۱). از آنجایی که دوران کودکی از مهم‌ترین مراحل زندگی است و شخصیت فرد در این دوران پایه‌ریزی شده و شکل می‌گیرد، دور از انتظار نیست که روابط والد-کودک[5] از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رشد روانی و اجتماعی هر کودکی در نظر گرفته شود(۱۲).

کودکان کم‌شنوا نسبت به کودکان شنوا، مشکلات بیشتری را در گستره زندگی و در زمان مراحل مختلف رشد تجربه می‌کنند(۱۳). والدین کودکان کم‌شنوا، پرورش و تربیت فرزندشان را ساده نمی‌دانند و خاطرنشان می‌کنند که گاه شدت مشکلات و ناکامی‌ها، سراسر زندگی آنها را فرا می‌گیرد اما برخی از آنها این تجربه را گاه مثبت نیز می‌دانند. نکته مهم این است که اغلب کودکان کم‌شنوا یا حتی ناشنوا، در خانواده‌های شنوا متولد می‌شوند. طبق برآوردهای انجام‌شده بیش از نود و پنج درصد از کل این کودکان در خانواده‌هایی با والدین شنوا متولد می‌شوند(۱۴). از طرفی، هر چه میزان کم‌شنوایی کودک بیشتر باشد، والدین پرورش او را متفاوت‌تر می‌دانند. البته داشتن فرزند کم‌شنوای دیگر در منزل نیز بر نگرش والدین مؤثر است. والدین

1. Hearing impaired
2. Children with hearing loss
3. Exceptional children
4. Social institution
5. Parent-child relationships

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

کم‌شنوا در هر مرحله جدید از زندگی فرزند خود(ورود به مدرسه، نوجوانی، فارغ‌التحصیلی، ازدواج و غیره) دوباره دچار مشکلاتی در ارتباط با فرزندپروری می‌شوند که والدین کودکان شنوا کمتر با آن مواجه‌اند(۱۵).

آموزش خانواده برای همه خانواده‌ها به‌ویژه برای کودکان کم‌شنوا ضروری است. در برنامه‌های آموزشی و فرزندپروری[6] برای خانواده، علاوه بر افزایش آگاهی و مهارت‌آموزی، زمینه تعامل والدین و روابط آن‌ها با مشکلات رایج را باید فراهم کرد. والدین از طریق تبادل تجربیات خود، به یکدیگر کمک می‌کنند تا مشکلات کودکان را بهتر بشناسد و سعی می‌نمایند تا آنها را حل کنند(۱۶). از آنجایی که ارتباط زیادی بین کم‌شنوایی و سلامت روان وجود دارد، توصیه می‌شود برای رفع مشکلات افراد کم‌شنوا از برنامه‌های هدفمند استفاده شود(۱۷). از این‌رو یکی از عناصر مهم در ساختار خانواده، شیوه‌ها و برنامه‌های فرزندپروری است که والدین از این راه می‌توانند بر رشد و تحول فرزند خود تأثیر مطلوبی بگذارند. ماهیت فرزندپروری برای والدین می‌تواند تأثیر مثبتی در کاهش استرس و افزایش سطح حمایت‌های اجتماعی والدین داشته باشد(۱۸) و همچنین فرزندپروری اساس رشد اجتماعی برای هر کودک را شکل می‌دهد، همان‌گونه که کودک پرورش می‌یابد، معاشرت می‌آموزد و احساس تعلق خود را می‌یابد(۱۹). بررسی دیدگاه والدین و تجارب والدین با فرزندان کم‌شنوا نشان داده است که والدین خواهان حمایت هستند اما پژوهش‌ها و اطلاعات بسیار کمی درباره شیوه‌ها و برنامه‌های فرزندپروری کودکان کم‌شنوا وجود دارد. در این پژوهش سعی شده است تا تعداد قابل توجهی از برنامه‌های فرزندپروری کودکان کم‌شنوا جمع آوری شود تا مشخص گردد تمرکز آن‌ها بر چه موضوعاتی چه بوده است و احتمالاً از چه نقاط قوت و ضعفی برخوردارند. جمع‌آوری برنامه‌های فرزندپروری و ارائه آن‌ها در یک چشم انداز، نه تنها فرصتی برای مقایسه آن‌ها مهیا می‌کند، بلکه چارچوبی برای تدوین برنامه ای که نیازهای خاص را تأمین کند، فراهم می‌سازد.

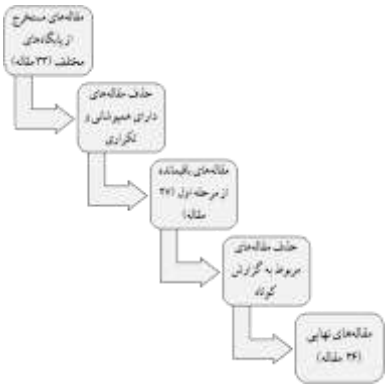
روش کار

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش مروری از نوع روایتی است. جامعه پژوهش شامل تمامی مقاله‌هایی است که با کلید واژه‌های انگلیسی Parenting, Hearing Impairment, Deaf, Hard Of Hearing, Hearing Loss در پایگاه‌های اطلاعاتی Science Direct، Scopus، PubMed، Medline و Google scholar و کلید واژه‌های فارسی فرزندپروری، آسیب شنوایی، ناشنوا، سخت‌شنوا و کم‌شنوا در پایگاه‌های اطلاعاتی IranDoc و SID، ISC در فاصله سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۰۷ منتشر شده اند. در مجموع مقاله‌های پژوهشی اندکی در زمینه برنامه‌های فرزندپروری در کودکان کم‌شنوا وجود داشت. دلیل انتخاب پایگاه=ها فوق نیز وجود منابع علمی و اطلاعاتی معتبر در آن‌ها است که می‌تواند در پژوهش حاضر بر غنای آن بیفزاید. بر این اساس با روش نمونه گیری هدفمند اقدام به نمونه گیری شد.

در ابتدا جستجوی جامعی با کلیدواژه‌های فارسی و معادل انگلیسی آن‌ها صورت گرفت. در خصوص عنوان مقاله، یافته‌هایی در وب‌لاگ‌ها و سایت‌های غیر معتبر نیز وجود داشت که این موارد در نظر گرفته نشدند و از ملاک‌های خروج از پژوهش بودند. اطلاعات حاصل از منابع مختلف مورد استفاده از قبیل سایت‌های معتبر، نشریات و مقاله‌ها مورد مقایسه، تحلیل، تفسیر و نتیجه‌گیری قرار گرفت که نتایج آن به صورت مروری روایتی در ادامه گزارش شده است.

6. Parenting

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

یافته‌ها

فلوچارت جستجوی مقاله‌های مرتبط با پژوهش‌های انجام شده در دنیا و ایران در سیزده سال اخیر در جدول شماره ۱ آمده است. لازم به ذکر است که بیانیه پریزما یک چک‌لیست ۲۷ آیتمی است و برای هر آیتم سه گزینه «قابل اجرا نیست، گزارش نشده است و گزارش شده است» دارد که در آن نحوه نگارش عنوان، چکیده، مقدمه، روش پژوهش، نتایج، بحث و منابع تامین کننده بودجه پژوهش مورد سوال قرار گرفته است. در صورت واضح نبودن معیارهای پریزما در مقاله، قسمت‌های مبهم مقاله چند بار خوانده می‌شد تا برداشت دقیقی حاصل شود.

مقاله‌های نهایی پس از حذف مقاله‌های تکراری و گزارش کوتاه مشخص شد. در مجموع ۲۴ مقاله انگلیسی و فارسی از این مقاله‌ها استخراج گردید. نام برنامه‌های استفاده‌شده در این مقاله‌ها شامل برنامه آموزش مدیریت والدین، برنامه تقویت مهارت‌های والدگری، فرزندپروری با نگاه مثبت مبتنی بر فرهنگ و زبان، فیلیال‌تراپی، والدگری ذهن‌آگاهانه، آموزش والدین سال‌های شگفت‌انگیز و برنامه والدگری مثبت بود. پس از مشخص شدن اسامی، اطلاعاتی از قبیل نام نویسنده یا نویسندگان، سال، گروه هدف، تعداد جلسات و اهداف از منابع معتبر استخراج شدند که خلاصه مقاله‌های پژوهشی در رابطه با برنامه‌های فرزندپروری کودکان کم‌شنوا در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

با توجه به یافته‌های حاصل می‌توان گفت کم‌شنوایی اگرچه مشکلی شایع می‌باشد اما برای بیشتر والدین داشتن فرزند کم‌شنوا، بسیار مشکل بوده و گاه آن‌ها را با استرس‌ها و ناراحتی‌هایی مواجه می‌کند. طبق بررسی‌های برنامه‌های فرزندپروری، پرورش کودک کم‌شنوا در عین حال که شبیه به پرورش هر کودک دیگری است، جنبه‌های بسیار متفاوت هم دارد که منشاء بسیاری از مشکلات و مسائل در الگوی فرزندپروری والدین است. وجود کودک کم‌شنوا الگوی روابط والد_فرزند را تغییر داده است که استفاده از الگوهای فرزندپروری، در شکل‌گیری شخصیت کودکان کم‌شنوا و توان سازگاری آنها و در نهایت بروز رفتارهای مناسب اجتماعی و روانی کمک بسیاری می‌کند.

بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که برنامه‌های مرتبط با فرزندپروری به دو دسته کلی عمومی و تخصصی تقسیم می‌شوند. شباهت‌ها و تفاوت‌های دقیق‌تر برنامه‌ها منجر به کشف چهار حوزه در برنامه‌های فرزندپروری عمومی و یک حوزه در برنامه‌های تخصصی شد که در ادامه به ترتیب مورد بحث قرار گرفته‌اند. حوزه اول شامل برنامه‌هایی مانند آموزش مدیریت والدین بودند که پایه رفتاری داشتند و برای بهبود مشکلات رفتاری بیرونی مناسب‌تر بودند. حوزه دوم شامل برنامه‌هایی مانند برنامه والدگری ذهن‌آگاهانه بودند که بر تعامل با کودکان از طریق توجه، واکنش منطقی در شرایط مختلف و کنترل هیجانی تاکید داشتند. حوزه سوم به بازی‌درمانی مربوط می‌شد که فیلیال‌تراپی یا بازی‌درمانی مبتنی بر رابطه والد-کودک نمونه‌ای از آن است و بر توسعه درک همدلی والدین، افزایش فعالیت‌های کودک، مسئولیت‌پذیری او و ارتباط بین‌فردی تمرکز داشت.

حوزه چهارم شامل برنامه‌هایی مانند مداخله ویدئویی روانی اجتماعی متمرکز بر ارتباط والد و کودک، آموزش انضباط مثبت والدین، فرزندپروری مثبت، فرزندپروری راه‌حل‌مدار، آموزش مهارت فرزندپروری، برنامه سال‌های شگفت‌انگیز، درمان رابطه والد_کودک و برنامه تقویت مهارت‌های والدگری می‌شد که مبتنی بر

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

نظریه‌های شاختی رفتاری بودند و بر بهبود مشارکت والدین، توانمندسازی آن‌ها، مهارت‌های والدگری و مشکلات مرتبط با تعامل والد_کودک متمرکز بودند. حوزه پنجم شامل برنامه‌هایی مانند برنامه والد_نوزاد(پایپ)، برنامه شنیداری شفاهی برتر(هاپ)، برنامه والدین مونستر، برنامه مداخله خانواده‌محور، برنامه والد کودک فرانک، برنامه جامع توانبخشی والدمحور نوایش و برنامه مداخله زودهنگام شنیداری کلامی برتر(آوای برتر) می‌شد که بر مشکلات رفتاری، تعاملی و وابسته به شنوایی، گفتار و زبان کودک کم‌شنو تمرکز داشتند. در حقیقت برنامه‌های کاربردی این حوزه تخصصی‌تر و برنامه‌های سایر حوزه‌ها جنبه عمومی‌تری داشتند.

براساس نتایج پژوهش حاضر می‌توان گفت کودکان کم‌شنوا نیز مانند کودکان شنوا با یکدیگر شباهت‌ها و تفاوت‌های خاصی دارند و باید به هر یک از آن‌ها نگاهی ویژه داشت(۴۱). بسیاری از کودکان کم‌شنوا مشکلاتی در رشد اجتماعی روان شناختی خود دارند که با بررسی بیشتر این مشکلات را باید در محیط‌های خانوادگی نه چندان مطلوب آن‌ها جستجو کرد(۴۲). رشد زبانی ضعیف بسیاری از کودکان کم‌شنوا را به شیوه‌های نادرست تعامل و فرزندپروری والدین نسبت می‌دهند. ممکن است شیوه‌های تربیت فرزندان در این خانواده‌ها متفاوت باشد و والدین کودکان کم‌شنوا از روشهای متفاوتی نسبت به والدین کودکان عادی استفاده نمایند و هر نوع شیوه فرزندپروری از اهمیت قابل توجهی برخوردار است(۴۳).

با بررسی برنامه‌های موجود در خصوص فرزندپروری این نکته حائز اهمیت است که مهارت‌های ارتباطی، ثبات هیجانی و رفتارهای اجتماعی کودکان متأثر از روابط والدین و کودک است. از آنجایی‌که فرزندپروری کودکان کم‌شنوا امری پیچیده است، این پیچیدگی نشان می‌دهد که والدین کودکان کم‌شنوا به آموزش متفاوت‌تری نیاز دارند. علاوه بر این، مشکلات و چالش‌های این کودکان باید در بافت مخصوص به خود بررسی شود و خدمات دریافتی آن‌ها باید مجزا از برنامه‌هایی باشد که بدون در نظر گرفتن این شرایط خاص طراحی‌شده باشد. به همین خاطر برنامه‌های فرزندپروری کودکان کم‌شنوا که این شرایط را داشته باشد بسیار محدود هستند و نیاز است در هر برنامه به سه نکته تشخیص زودهنگام کم‌شنوایی، برنامه‌های آموزشی و مداخله‌ای برای والدین و فرزندان، و آموزش برقراری ارتباط توجه شود. بر این اساس، می‌توان برنامه فرزندپروری مناسب‌تری را برای بهبود تعامل دوجانبه والد و کودک کم‌شنوا طراحی کرد.

نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش، جمع‌آوری برنامه‌های عمومی و تخصصی آموزش فرزندپروری کودکان کم‌شنوا و بررسی ویژگی‌های آن‌ها بود. هر یک از برنامه‌های آموزش براساس هدفی که دنبال می‌کند ممکن است از یک یا چند مورد از این ویژگی‌ها استفاده کند که با بررسی‌های موجود بهبود مهارت‌های ارتباطی والد-کودک نسبت به سایر ویژگی‌ها فراوانی بیشتری داشته باشد. همان‌طور که گزارش شد تعداد برنامه‌های بسیار کمی در حوزه آموزش فرزندپروری برای کودکان کم‌شنوا در سرتاسر دنیا وجود دارد.

با توجه به اینکه وجود فرزند کم‌شنوا تمام جنبه‌های زندگی فرد به‌ویژه تعامل والدین با کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد با این‌حال، استفاده از برنامه‌های آموزشی فرزندپروری با نتایج مطلوبی در بهبود تعامل والدین با کودک همراه است؛ بنابراین، به برنامه مدون آموزشی و فرزندپروری ویژه‌ای برای این کودکان نیاز است تا نتیجه مطلوب حاصل شود و تعامل والدین با فرزند کم‌شنوا به نحو بهتری توسعه یابد. از سوی دیگر باید توجه داشت که برنامه‌های فرزندپروری در اثر تعامل عوامل کلیدی متعددی از قبیل نگرش و میزان پذیرش والدین، میزان دانش و مهارت والدگری، اعتمادبه‌نفس و خوش‌فکری والدین، نحوه مدیریت و کنترل رفتار، ایجاد محیطی با حداقل تعارض و کیفیت

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

روابط والد-کودک کم‌شنوا معنا پیدا می‌کند و می‌تواند تأثیرگذار باشد؛ بنابراین، طراحی و اجرای برنامه‌های آموزش فرزندپروری باید بتواند این عوامل کلیدی را مدنظر قرار دهد و بهبود بخشد تا در ارتقای تعامل والدین با کودک مؤثر واقع شود.

به‌طور کلی، پژوهش‌های اندکی درباره برنامه‌های عمومی و تخصصی آموزش فرزندپروری برای کودکان کم‌شنوا در خارج و داخل کشور انجام شده است که از محدودیت‌های پژوهش حاضر هستند. با این حال، پژوهش‌های داخلی در این حوزه نسبتا جدید و اندک هستند. انتظار می‌رود از برنامه‌های معرفی شده در پژوهش‌های داخلی در خصوص فرزندپروری برای کودکان کم‌شنوا استفاده شود. پیشنهاد می‌گردد میزان اثربخشی برنامه‌های عمومی و تخصصی فرزندپروری کودکان کم‌شنوا در گروه‌های سنی مختلف والدین و کودکان و همچنین افت‌شنوایی مختلف در کودکان بررسی شود و نتایج مقایسه گردد. شایسته است که از هر برنامه با توجه به مشکلات والد-کودک و اهداف برنامه استفاده شود. پیشنهاد می‌شود از برنامه‌های فرزندپروری معرفی شده در مراکز توانبخشی ویژه کودکان کم‌شنوا، مراکز پیش‌دبستانی و مدارس ویژه این کودکان یا برای دانش‌آموزان کم‌شنوای تلفیقی استفاده شود.

جدول شماره ۲: خلاصه مطالعات مرور شده در خصوص برنامه‌های فرزندپروری کودکان کم‌شنوا

ردیف	نام برنامه	نام نویسندگان	سال	گروه هدف	تعداد جلسات	اهداف
۱	برنامه آموزش روانی آنلاین با آموزش مدیریت والدین[7]	Wilkerson و همکاران (۲۰)	۲۰۲۰	همه کودکان	۶ جلسه هفتگی ۳ جلسه انفرادی و سه جلسه گروهی	بهبود روابط والد و کودک و مهارت‌های روانی و اجتماعی او
۲	فرزندپروری با نگاه مثبت مبتنی بر فرهنگ و زبان[8]	Tamis-LeMonda و همکاران (۲۱)	۲۰۱۹	همه کودکان	-	بهبود رفتارهای مثبت و مهارت‌های زبانی در تعامل مادر و کودک، بالا بردن توانایی‌های مثبت کودک، افزایش اعتمادبه‌نفس و عدم منفی‌گرایی
۳	برنامه آموزش مدیریت والدین[9]	Kazdin و همکاران (۲۲)	۲۰۱۸	کودکان دارای مشکلات رفتاری	-	کاهش رفتارهای پرخاشگرانه، لجبازی و سرکشی، رفتارهای ضداجتماعی و رفتارهای بزهکارانه کودک
۴	درمان رابطه والد- کودک[10]	Brenna Hicks و همکاران (۲۳)	۲۰۱۷	کودکان دارای مشکلات رفتاری و دلبستگی	۱۰ جلسه به‌صورت گروهی و انفرادی	افزایش پذیرش والدینی، همدلی، توانایی والدین برای حساسیت و پاسخ‌دهی به نیازهای کودک و ارتقای کیفیت روابط والد-کودک
۵	برنامه تقویت مهارت‌های والدگری[11]	Williams (۲۴)	۲۰۱۷	همه کودکان	-	بهبود مشارکت والدین در حل مسائل مربوط به خود و توانمندسازی آن‌ها برای دستیابی به اهداف
۶	برنامه والد-نوزاد (پایب)[12]	دپارتمان بهداشت واشنگتن	۲۰۱۷	خانواده کودکان ناشنوا و کم‌شنوا	-	بهبود زبان اشاره و رویکرد دوزبانه
۷	برنامه شنیداری شفاهی برتر (هاب)[13]	دپارتمان بهداشت واشنگتن	۲۰۱۷	خانواده کودکان ناشنوا و کم‌شنوا	-	بهبود زبان شفاهی شنیداری و گفتار
۸	فیلیال‌تراپی[14](بازی‌درمانی مبتنی بر رابطه والد-کودک)	Nick Cornett و همکاران (۲۵)	۲۰۱۵	همه کودکان	۱۰ جلسه به‌صورت هفتگی	توسعه درک همدلی والدین، افزایش فعالیت‌های کودک، مسئولیت‌پذیری او و ارتباط بین‌فردی
۹	والدگری ذهن‌آگاهانه[15]	Kalil و همکاران (۲۶)	۲۰۱۵	همه کودکان	-	بهبود تعامل با کودکان از طریق توجه بیشتر، واکنش منطقی در شرایط مختلف و کنترل هیجانی
۱۰	برنامه مداخله ویدئویی روانی اجتماعی متمرکز بر ارتباط والد و کودک	Lam-Cassettari و همکاران (۲۷)	۲۰۱۵	والدین دارای کودکان کم‌شنوا	۸ جلسه	بهبود عزت‌نفس والدین، انعطاف‌پذیری والدین، عملکرد خانواده و انعطاف‌پذیری والدین

7. Online psychoeducation with parent management training
8. Culture, parenting, and language
9. Parent management training Program:PMT
10. Child-parent relationship therapy :CPRT
11. Enhancing parenting skills program :EPSP
12. Parent infant program:PIP
13. Hearing oral program of excellence:HOPE
14. Filial therapy:FT
15. Mindful parenting

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

جدول شماره ۲: خلاصه مطالعات مرور شده در خصوص برنامه‌های فرزندپروری کودکان کم‌شنوا

ردیف	نام برنامه	نام نویسندگان	سال	گروه هدف	تعداد جلسات	اهداف
۱۱	برنامه فرزندپروری مثبت[16]	Movallali و همکاران (۲۸)	۲۰۱۵	والدین دارای فرزندان کم‌شنوا	۸ جلسه ۲ ساعته	بهبود علائم بدنی، اضطراب، روابط بین‌فردی، روانی و سلامت مادران کودکان کم‌شنوا
۱۲	آموزش انضباط مثبت[17] والدین	Holliday (۲۹)	۲۰۱۴	همه کودکان	-	افزایش ارتباط والد-کودک، تنظیم هیجان، مهارت در برقراری ارتباط و آموزش مسئولیت‌پذیری
۱۳	برنامه والدین مونستر[18]	Reichmuth و همکاران (۳۰)	۲۰۱۳	والدین دارای کودکان کم‌شنوا	۶ جلسه گروهی و ۲ جلسه انفرادی	افزایش مشارکت والدینی در مسائل مربوط به کودک ناشنوا، بهبود کیفیت زندگی، کاهش مشکلات رفتاری و مشکلات وابسته به شنوایی
۱۴	برنامه مداخله خانواده محور[19]	Holzinger و همکاران (۳۱)	۲۰۱۱	خانواده کودکان کم‌شنوا	-	تشخیص زودهنگام کم‌شنوایی، بهبود مهارت‌های زبانی و شنوایی
۱۵	برنامه مداخله مبتنی بر خانواده	Storbeck و Pittman (۳۲)	۲۰۰۸	والدین و کودکان کم‌شنوا	۱۲ جلسه به‌صورت هفتگی	بهبود مهارت‌های ارتباطی، کاهش استرس، آگاهی از مشکلات کودک و بهبود توانایی‌های شنیداری او
۱۶	برنامه والدگری مثبت	Zimmer-وThomas Gembeck (۳۳)	۲۰۰۷	همه کودکان	-	افزایش دانش، مهارت و اطمینان والدین، کاهش مشکلات روانی، هیجانی و رفتاری کودکان
۱۷	آموزش والدین سال‌های شگفت‌انگیز[20]	Garcia و Turk (۳۴)	۲۰۰۷	والدین کودکان ناشنوا دارای مشکلات رفتاری	۱۲ جلسه به‌صورت هفتگی	بهبود مشکلات ارتباطی، عاطفی و رفتاری با کودک، بهبود مهارت‌های انطباقی، ارتقاء توانایی هیجانی و اجتماعی کودکان
۱۸	برنامه والد کودک فرانک	موللی (۳۵)	۱۳۹۳	والدین کودکان کم‌شنوا	بیش از ۳۰ هفته در طول سال	افزایش اعتمادبه‌نفس والدین، یادگیری تکنیک‌های بیشتر برای آرام کردن فرزندان، بهبود رابطه دوستانه و حمایت دوجانبه
۱۹	فرزندپروری راه‌حل مدار	زاهدی کسرینه و همکاران (۳۶)	۱۳۹۴	همه کودکان	۷ جلسه	بهبود مهارت‌های فرزندپروری و کاهش مشکلات برونی‌سازی و درونی‌سازی کودکان
۲۰	برنامه جامع توانبخشی والدمحور نوایش	حسن‌زاده و نیک‌خو (۳۷)	۱۳۹۵	کودکان ناشنوا	۱۸ جلسه گروهی و فردی (۶ جلسه گروهی و ۱۲ جلسه فردی)	رشد مهارت‌های ارتباطی اولیه و زبان در کودکان ناشنوا، افزایش دلبستگی والد کودک، کاهش تنیدگی والدین، تقویت مهارت‌های پیش‌زبانی کودک، افزایش ارتباط کلامی والدین و کودکان
۲۱	آموزش مهارت فرزندپروری ایمن	علی‌اکبری دهکردی و همکاران (۳۸)	۱۳۹۷	همه کودکان	۶ جلسه هفتگی	بهبود مشکلات مادر در برقراری روابط ایمن و نزدیک با کودک، بهبود مهارت‌های فرزندپروری و پیشگیری از بروز مشکلات و اختلال رفتاری کودک
۲۲	برنامه مداخله آوای برتر	عاشوری (۳۹)	۱۳۹۹	کودکان کم‌شنوا	-	بهبود مهارت‌های گفتاری کودکان کم‌شنوا
۲۳	برنامه سال‌های شگفت‌انگیز	صفرپور و عاشوری (۴۰)	۱۳۹۹	مادران کودکان ناشنوا	۱۲ جلسه	بهبود خودکارآمدی مادران کودکان ناشنوا
۲۴	برنامه آموزش فرزندپروری مثبت	عاشوری و غفوریان	۱۳۹۹	مادران دانش‌آموزان کم‌شنوا	۱۶ جلسه ۱ و نیم‌ساعته	حل تعارض، بهبود نزدیکی، وابستگی، رابطه مثبت کلی و مهارت‌های والدگری

16. Positive parenting program:Triple-P
17. Positive discipline parent education:PDPE
18. Muenster parental programme:MPP
19. Family-centered intervention program
20. Incredible years parent training :IYPT

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

References

1. Foroughmand AM, Herdsman H, Mohammadian Gh, Rasekh A, Ghavash J. Investigating the distribution of hereditary hearing loss patterns in deaf people referred to the Genetic Counseling Center of Ahvaz Welfare Organization. Audiology. 2011;20(2): 72-78.
2. Zhang F, Underwood G, McGuire K, Liang C, Moore DR, Fu Q-J. Frequency change detection and speech perception in cochlear implant users. Hearing Research. 2019; 379:12–20.
3. Hallahan DP, Kauffman JM, Pullen PC. Exceptional learners, 14th Ed. Published by Pearson Education: Inc. 2018.
4. Coplan RJ, Raichel M, Rowan K. Exploring the associations between maternal personality child temperament, and parenting: a focus on emotions. Pers Individ Dif. 2009; 46(2):241-246.
5. Shearer AE, Shen J, Amr S, Morton CC, Smith RJ. A proposal for comprehensive newborn hearing screening to improve identification of deaf and hard-of hearing children. Genetics in Medicine. 2019; 21(11): 2614-2630.
6. Goldberg H, Goldberg T. Counseling todays family, third Ed. Books/Cole publishing Co: 2002.
7. Hitchins A, Hogan S. Outcomes of early intervention for deaf children with additional needs following an Auditory Verbal approach to communication. International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology. 2018; 115(1): 135-132.
8. Coplan RJ, Raichel M, Rowan K. Exploringthe associations between maternal personalities, Child temperament, and parenting: a focus on emotions. Pers Individ Dif. 2014; 46(2):241-246.
9. 9. Davids R, Roman N, Schenck C. The challenges experienced by parents when parenting a child with hearing loss within a South African context. Journal of Family Social Work.2021; 24(1):60–78.
10. Ashori M, Ghafourian M. The effect of positive parenting education program on the relationship between mothers and deaf children. Exceptional Children Quarterly. 2020; 20 (3): 88.
11. Aghaziarti A, Nejat S, Ashori M. Comparison of executive functions, emotional intelligence and motivational learning strategies in adolescents with normal hearing and adolescents with hearing impairment hearing aid user and cochlear implant. Journal of Scientific Researchers. 2020; 19(2): 35-42.
12. Risdal D, Singer GH. Marital adjustment in parents of children with disabilities: A historical review and meta-analysis. Research and Practice for Persons with severe disabilities. 2004;29(2):95-103.
13. Kirk S, Gallagher G, Coleman MR. Educating Exceptional Children, 14thEd.Cengage Learning, Printed in the United States of America. 2015.
14. Aghaziarati A, njatifar S, ashori M. Examining and discovering the challenges of deaf adolescents in acquiring their skills ability: a qualitative study.2020; (94)19: 1266-1257.
15. Adhikary B, Bora H, Bandyopadhyay SN, Mukhopadhyay S, Basu SK. Deaf child-a general practitioner's responsibility. J IndianMed Assoc. 2005; 103(10):2 -30
16. Parand A, Movallali G. The Effect of Teaching Stress Management on the Reduction of Psychological Problems of Families with Children suffering from Hearing-Impairment, Journal of Family Research, 2011; 7 (25):23-34.
17. Shin HY, Hwang HJ. Mental health of the people with hearing impairment in Korea: A population-based cross-sectional study. Korean Journal of Family Medicine. 2017; 38(2): 57-63.
18. Movallali G, Nemati Sh. Difficulties in parenting hearing-impaired children. Audiology Journal. 2009; 18(1-2): 1-11.
19. Jackson C W, Traub, R J & Turnbull A P. Parents'Experiences with Childhood Deafness Implications for Family-Centered Services. Journal of Communication Disorder, 2008; 29(2): 82-98
20. Wilkerson D A, Gregory V L& Kim H. Online psychoeducation with parent management training: Examining the contribution of peer support. Child & Family Social Work, 2020; 25(2): 448–459.
21. Tamis-LeMonda CS, Caughy MO, Rojas R, Bakeman R, Adamson LB, Pacheco D, Owen MT, Suma K & Pace A. Culture, parenting, and language: Respeto in Latine mother–child interactions. Social Development, 2020; 29(3): 689-712.

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

22. Kazdin A E, Glick, A, Pope J, Kaptchuk T J, Lecza B, Carrubba E McWhinney E, & Hamilton N. Parent management training for conduct problems in children: Enhancing treatment to improve therapeutic change. International Journal of Clinical and Health Psychology, 2018; 18(2):91_101.
23. Hicks B, & Baggerly J. The effectiveness of child parent relationship therapy in an online format. International Journal of Play Therapy, 2017; 26(3): 138_150.
24. Williams ME. Evaluation of the Enhancing Parenting Skills 2014 Programme. A thesis submitted to the School of Psychology, Bangor University, in partial fulfilment of the requirements of the degree of Doctor of Philosophy. 2017.
25. Cornett N, Bratton SC. A golden intervention: 50 years of research on filial therapy. International Journal of Play Therapy, 2015; 24(3): 119_133.
26. Kalil A, Mayer S, Oreopoulos P. Mindful Parenting: A Pilot Study Leveraging Neuroscience and Technology to Promote Well-being and Child Development at Home. AEA RCT Registry. 2015.
27. Lam-Cassettari C, Wadnerkar-Kamble M & James D. Enhancing parent child communication and parental self-esteem with a video-feedback intervention: Outcomes with prelingual deaf and hard of hearing children. Journal of Deaf Studies and Deaf Education. 2015; 20(3): 266–274.
28. Movallali G, Dousti M, Abedi-Shapourabadi S. The Effectiveness of Positive Parenting Program (triple P) on Mental Health of Parents of Hearing Impaired Children. Journal of Applied Environmental and Biological Sciences. 2015; 5(5): 286-290.
29. Holliday MJ. Authoritative parenting and outcomes of positive discipline parent training: Parenting style and perceived efficacy. AdlerSchool of Professional Psychology. 2014; 164; 3662133.
30. Reichmuth K, Embacher A J, Matulat P, Am Zehnhoff-Dinnesen A & Glanemann R. Responsive parenting intervention after identification of hearing loss by universal newborn screening: The concept of the Muenster Parental Programme. International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology. 2013;77(1): 2030–2039.
31. Holzinger D, Fellinger J, Beitel C. Early onset of family centred intervention predicts language outcomes in children with hearing loss. International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology. 2011; 75(2): 256–260
32. Storbeck C, Pittman P. Early intervention in South Africa: Moving beyond hearing screening. International Journal of Audiology. 2008; 47(1): 36–43.
33. Thomas R, Zimmer-Gembeck MJ. Behavioral Outcomes of Parent-Child Interaction Therapy and Triple P—Positive Parenting Program: A Review and Meta-Analysis. Journal of Abnormal ChildPsychology. 2007; 35(3): 475–495.
34. Garcia R, Turk J. The Applicability of Webster-Stratton Parenting Programmes to Deaf Children with Emotional and Behavioural Problems, and Autism, and Their Families: Annotation and Case Report of a Child with Autistic Spectrum Disorder. Clinical Child Psychology and Psychiatry, 2007; 12(1):125–136.
35. Molly G. Parent-child program Frank. Exceptional education. 2013; 3(125): 41-46.
36. Zahedi K, Fatehizadeh M, Bahrami F, Jazayeri R S. The effect of solution-oriented parenting skills training on preschool children's behavioral problems. Behavioral Science Research.2016; 14(3): 348-355.
37. Hassanzadeh S, Nikkho F. Effectiveness of comprehensive parent-centered rehabilitation program in the development of basic communication and language skills of deaf children 0 to 2 years. Rehabilitation Quarterly. 2016; 17(4): 337-326.
38. Alipour F, Ali Akbari DM. Beautiful Iranian electrician. The effectiveness of safe parenting skills training program on parenting practices of mothers of children with symptoms of internalizing and externalizing behavioral problems in Lahijan city. Exceptional Children Quarterly. 2018; 18 (2): 123-134.
39. Ashori M. Adaptation and validation of superior auditory verbal early intervention program (Superior AVA) to improve the speech skills of children with hearing loss. Empowering Exceptional Children. 2020: 11(1): 1-16.

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]

40. Safarpour F, ashori M. Investigating the effect of incredible years' program training on self-efficacy in mothers of deaf children. Research in Cognitive and Behavioral Sciences. 2020; 10(1): 21-32.
41. Davenport C, Houston D, Bowdrie K. Frush Holt R. The Role of Early Intervention in Parental Self-Efficacy for Parents of Deaf and Hard-of-Hearing Children. Utah State. 2021; 6(1): 38-47.
42. Avrahami-Winaver A, Regev D, Reiter S. Pictorial Phenomena Depicting the Family Climate of Deaf/Hard of Hearing Children and Their Hearing Families. Front Psychol. 2020; 23(11):1-14.
43. Cagulada E, Koller D. It's a hearing world: Parents' perspectives of the well-being of children who are deaf and hard of hearing. Deafness & Education International. 2019; 22(2):139–155.

[Downloaded from ce.mazums.ac.ir on 2026-11-01]